

MARCIN BUKAŁA
Instytut Filozofii i Socjologii PAN
Zakład Historii Filozofii Starożytnej i Średniowiecznej
marcin.bukala@ifispan.waw.pl

AUTOREFERAT

UZYSKANE STOPNIE I TYTUŁY:

1998 — tytuł zawodowy magistra historii (specjalizacji archiwalnej), uzyskany na Wydziale Historyczno-Pedagogicznym Uniwersytetu Wrocławskiego; praca magisterska nosiła tytuł: *Studia we wrocławskim klasztorze dominikanów w XV w.*

2003 — stopień naukowy doktora nauk humanistycznych w zakresie historii, uzyskany w Instytucie Historycznym Uniwersytetu Wrocławskiego, po obronie z wyróżnieniem rozprawy pt. *Zagadnienia ekonomiczne w nauczaniu wrocławskiej szkoły dominikańskiej w późnym średniowieczu*, napisanej pod kierunkiem prof. Kazimierza Bobowskiego.

ZATRUDNIENIE W JEDNOSTKACH NAUKOWYCH

<i>Jednostka</i>	<i>Okres</i>
Polska Akademia Nauk (PAN) - Instytut Filozofii i Socjologii	III.2008- praca badawcza
Uniwersytet Boloński - Dipartimento di Paleografia e Medievistica *	IX.2005-VIII.2007 praca badawcza – realizacja projektu
Politechnika Wroclawska (Studium Nauk Humanistycznych)	X.2003-VIII.2005 praca badawcza i dydaktyczna

* Obecnie połączony z innymi jednostkami w ramach Dipartimento di Storia Culture Civiltà

OSIĄGNIĘCIE NAUKOWE

(w rozumieniu art. 16 *Ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki*)

Moim głównym osiągnięciem naukowym jest monografia: M. Buwała, *Risk and Medieval Negotium. Studies of the Attitude toward Entrepreneurship: from Peter the Chanter to Clarus Florentinus*, Foreword by Paolo Prodi, Fondazione CISAM: Spoleto 2014 (Studi, 18).

Początek moich studiów prowadzących do książki *Risk and Medieval 'Negotium'* wiązał się z zainteresowaniami średniowiecznymi bibliotekami i zbiorami rękopisów. Badania nad średniowieczną biblioteką i szkołą dominikanów wrocławskich – związane z przygotowaniem pracy magisterskiej – inspirowały moje późniejsze studia nad tekstami filozoficznymi i teologicznymi. Ich owocem był doktorat pt. *Zagadnienia ekonomiczne w nauczaniu wrocławskiej szkoły dominikańskiej w późnym średniowieczu*.

Moja praca badawcza po doktoracie koncentruje się przede wszystkim na dwóch głównych polach. Pierwsze obejmuje analizy tych elementów myśli średniowiecznej, które wyznaczały ówczesne poglądy na przedsiębiorczość. Drugie pole, również dotyczące dziejów etyki gospodarczej, to badania nad dotychczas niewydanymi – lub wydanymi, lecz słabo zbadanymi – źródłami.

Na pierwszym wymienionym polu badania nad tekstami średniowiecznymi prowadzone są w szerokiej europejskiej perspektywie porównawczej. Dotyczą przede wszystkim zagadnień ryzyka i związanej z nim odpowiedzialności (ale również historii etyki pracy, patrz niżej: „Inne osiągnięcia naukowe”).

Monografia *Risk and Medieval 'Negotium'* poświęcona jest właśnie problemowi ryzyka i niepewności. Badania w niej przedstawione rozpocząłem w ramach projektu „Historical Foundations of Management Ethics in the Late Medieval and Early Modern Period – 13th-16th Centuries” (ETHICA-NEGOTIUM), realizowanego w Uniwersytecie Bolońskim, dzięki poparciu prof. Ovidio Capitaniego i uzyskaniu stypendium *Marie Curie Intra-Europen Fellowship* w konkursie europejskim. Przed wydaniem monografii problematykę tę zarysowałem m.in. w artykułach: *Enterprise Ethics, 'Management' Ethics, Work Ethics – Less Examined Aspects of Oeconomica Mediaevalia...* (2007), *Etyka przedsiębiorczości w średniowiecznej scholastyce – wprowadzenie do problematyki*

(2009) i *'Periculum' and Business Responsibility: On the Scholastic Attitude toward Entrepreneurship* (2009) (patrz „Wykaz dorobku naukowego”, II.B-D).

Książka *Risk and Medieval 'Negotium'* pokazuje znaczenie pojęcia ryzyka dla obecnego w badanych tekstach pozytywnego wzoru etycznego, który możemy wiązać ze współczesnym pojęciem 'etyki przedsiębiorczości'. Dotyczył on zwłaszcza, choć nie wyłącznie, etyki kupieckiej.

Istotną trudność polegała tu na tym, że kluczowe dla zagadnienia przedsiębiorczości pojęcia nie są wprost zdefiniowane w źródłach, a ich znaczenie trzeba w pewien sposób 'wydobywać', np. z tekstów poświęconych problemowi lichwy. Znaczenie ryzyka i jego różnych typów w myśli średniowiecznych kanonistów i teologów, choć dostrzegane, nie było w wystarczającym stopniu badane w starszej literaturze historycznej. Dopiero niedawno niektóre aspekty tego zagadnienia zostały szerzej przedyskutowane w pracach Giovanniego Ceccarellego i Sylvaina Pirona (patrz: Bibliografia książki *Risk and Medieval 'Negotium'*).

Kluczowymi punktami odniesienia w badanych tekstach średniowiecznych były dekretały papieskie *In civitate* i *Naviganti*. Bardzo ważną część przeprowadzonych badań stanowiły więc analizy dotyczących tych dekretów uwag XIII-wiecznych autorów, zwłaszcza Rajmunda z Penyafort, będącego zarazem wydawcą i redaktorem *Dekretów Grzegorza IX*. Analizy te pozwoliły na precyzyjne określenie znaczenia terminów *periculum* i *dubium* w dekretach (rozd. II i III), którego – w mojej ocenie – brakowało we wcześniejszej literaturze przedmiotu. Omówione jest również znaczenie kluczowych odniesień biblijnych (rozd. IV), w tym zwłaszcza odniesień do wersetu Psalmu 70 [71], w średniowiecznych przekładach łacińskich tłumaczonego *Quoniam non cognovi negotiationes/litteraturam* oraz odniesień do wypędzenia przez Jezusa kupców ze Świątyni Jerozolimskiej (*Mt* 21, 12-13; *Mk* 11, 15-17; *Łk* 19, 45-46). Jeden z rozdziałów monografii poświęciłem analizie współczesnych pojęć stosowanych przy opisie i wyjaśnieniu badanych koncepcji z przeszłości (rozd. V).

Książka *Risk and Medieval 'Negotium'* dotyczy tekstów napisanych od schyłku XII do połowy XIII w. przez teologów i tych kanonistów, którzy dyskutowali problemy etyczne w odniesieniu do 'forum sumienia' (*in foro conscientiae*) (cz. II. „Analyses of texts”). Teksty te należą do dziedziny *teologia practica*, w ramach której rozwijano szerszą wizję etyczno-ekonomiczną. Badany okres otwierają chronologicznie Piotr Kantor i jego uczniowie, którzy zapoczątkowali szersze zainteresowanie zagadnieniami stosunków gospodarczych w teologii, a zamyka franciszkański kanonista Chiaro z Florencji, współczesny Tomaszowi z Akwinu. Zbiór kazusów Chiara z Florencji dostępny był dotychczas jedynie w rękopisach. Opracowana przeze mnie edycja wybranych kazusów zamieszczona jest w książce.

Studia prezentowane w monografii mają znaczenie zarówno historyczne, jak i filozoficzne. W perspektywie historycznej ukazują wpływ wielu tekstów i tradycji na rozwój etycznych koncepcji ryzyka, niepewności i związanej z nimi odpowiedzialności w kontekście różnych umów gospodarczych (zestawionych w rozdz. XI).

W perspektywie filozoficznej 'wydobycie' aspektów etyki przedsiębiorczości z tekstów średniowiecznych mistrzów pozwoliło mi pokazać, w jaki sposób ten problem był postrzegany w innych kategoriach myślenia, niż dominujące dzisiaj. Mam nadzieję, że wzbogaci to również współczesne spojrzenie na przedsiębiorczość.

INNE OSIĄGNIĘCIA NAUKOWE

W ramach projektu „Late Medieval Notions and Ideas of Work” (LABOR-OPUS-ARS), realizowanego w Instytucie Filozofii i Socjologii PAN zaangażowałem się w badania nad historią etyki pracy. Zostały one przedstawione m.in. w artykule *Sprzeczne z etyką używanie rzeczy, a odpowiedzialność jej wytwórcy i sprzedawcy według Rajmunda z Penyafort* (2010) (patrz „Wykaz dorobku naukowego”, II.C.4), oraz w kilku niepublikowanych dotychczas tekstach, które wejdą w skład mojej książki *Idee i pojęcia pracy w średniowieczu*, będącej obecnie w opracowaniu.

Owocem mojej pracy w drugim ze wskazanych wyżej nurtów badań – w nurcie edytorsko-źródłoznawczym – jest przede wszystkim nowa edycja traktatów *de contractibus* Mateusza z Krakowa i ich pierwszy polski przekład *O nabywaniu i przekazywaniu dóbr: podstawowe pojęcia, lichwa i etyka kupiecka* (2011) (patrz: „Wykaz

dorobku naukowego”, II.A.3). Do rozwoju mojego warsztatu w zakresie tłumaczeń tekstów średniowiecznych przyczynił się mój wcześniejszy udział w przekładzie kwestii diskutowanych *De potentia Dei* Tomasza z Akwinu (patrz „Wykaz dorobku naukowego”, II.E.1-2).

Do edytorsko-źródłoznawczego nurtu moich badań należy też obecnie realizowany projekt badawczy „Myśl polska XV w. dotycząca kontraktów obrotu rentą i innych zagadnień etyki gospodarczej: edycje tekstów”, obejmujący takich autorów jak Benedykt Hesse (*De contractu emptionis et reemptionis*), Jakub z Paradyża (jego ‘drugi’, niewydany dotychczas traktat *de contractibus*, inc. „Fama referente”) i Stanisław Zaborowski (*Contra malos divites et usurarios*).

Moje najbliższe plany badawcze obejmują udział w przygotowaniu edycji piętnastowiecznych krakowskich komentarzy do Arystotelesowej *Etyki nikomachejskiej*, w ramach projektu *Corpus Philosophorum Polonorum*, a także w opracowaniu *Słownika biograficznego polskich mędykantów w średniowieczu* (patrz „Wykaz dorobku naukowego”, III.A. Projekty badawcze)

Do popularyzacji wiedzy o historii etyki gospodarczej – w tym również wyników moich badań – przyczynił się rozdział mojego autorstwa „Geneza etyki działalności gospodarczej” w podręczniku akademickim *Biznes, etyka, odpowiedzialność* (2011) (patrz „Wykaz dorobku naukowego”, II.D.10), adresowanym do studentów i wykładowców, ale także do środowisk biznesu.

Marin Zurek